

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: وقت مشترک و مخصوص/مواقیت الصلاة

دو اشکال مطرح شده؛ اول اینکه حضرت امیر علیه السلام در نهج البلاغه فرموده نماز صبح را بخوانید درحالی که هوا قدری روشن شده به صورتی که اگر شخصی نگاه کند چهره رفیق خود را می شناسد، خب این با فجر صادق که عرض کردم سازگاری ندارد زیرا موقع فجر صادق هوا انقدر روشن نیست که انسان چهره رفیق خود را بشناسد.

جوابش این است که گاهی از اوقات برنامه جوری بود که مثلاً مردم در جائی جمع بشوند و نماز صبح بخوانند لذا تا همه ببینند و جمع بشوند قدری طول می کشیده و این دلیل بر عدم اعتبار و عدم مناط فجر صادق نمی باشد.

دوم اینکه صاحب جواهر در جواهر فرموده تعجب می کنیم از کسانی که می گویند اخبار دال بر وقت ظهر کم هستند، این اخبار کثیر هستند و اگر کسی کتب وافی و وسائل و امثال اینها را نگاه کند تعداد آنها به ده و بیشتر میرسد و کلمه "عقد" که در کلام صاحب جواهر آمده به معنای ده می باشد.

خب و اما بحثمان در شناخت و تشخیص دقیق اوقات بود و گفتیم که یکی از راههای تشخیص اوقات دانستن عرض و طول بلاد مختلف می باشد.

از قدم یکی از موضوعات مهم بدست آوردن فاصله های شهرها از یکدیگر بوده چرا که فهمیدن اندازه و فاصله ها در زندگی انسان مؤثر است، از این جهت زمین را مثلاً به قاره ها تقسیم کرده اند و در قلم به اقالیم سبعة و تقسیمات دیگر تقسیم کرده اند ولی خب ما از لحاظ شناختی که در حکم شرعی مؤثر است بحث می کنیم.

بحث ما مربوط به طول و عرض جغرافیایی نقاط مختلف زمین می باشد یعنی شناختن بلاد از لحاظ عرض و طول جغرافیایی نسبت به هم، که این شناخت در تشخیص اوقات مؤثر می باشد، یکی از کتابهایی که در این زمینه نوشته شده و بسیار

کتاب خوبی است کتاب "تحفة الأجلة في معرفة القبلة" تألیف سردار کابلی که از اهالی کرمانشاه بوده می باشد، علامه طباطبایی رحمة الله علیه هم در جلد اول المیزان در بحث قبله از ایشان نام می برد و تمجید می کند، نقل شده که قبله مدینه و همچنین قبله مسجد کوفه تا ۳۵ درجه از مکه انحراف داشته لذا علامه مجلسی و همراهانش به مکه سفر کردند تا قبله صحیح را پیدا کنند و همچنین به دنبال سردار کابلی رفتند، سردار کابلی به مدینه آمد و به مسجد ذی القبلتین رفت و بعد از محاسبات دقیق دید که وسط محراب مسجد ذی القبلتین دقیقاً به وسط ناودان خانه کعبه می خورد و بعد به کوفه رفت و قبله مسجد کوفه را نیز به همین ترتیب ثابت کرد و این صحت و دقت قبله خودش یکی از معجزات می باشد، علی ای حال این کتاب تحفة الأجلة را تهیه کنید چون مسئله عرض و طول بلاد که مورد بحث ماست در آنجا دقیقاً معین شده.

شناخت طول جغرافیایی بلاد در شناخت شب و روز و صبح و ظهر خیلی تأثیر دارد، طول بلاد را ما به این ترتیب اندازه گیری می کنیم که از شمال کره زمین تا جنوب آن ۱۸۰ خط دور تا دور زمین به صورت دایره ای می کشیم منتهی باید توجه داشته باشیم که فاصله های این خطوط نسبت به هم باید متساوی باشد، پس ۱۸۰ خط دایره ای دور تادور زمین می کشیم که در این صورت اگر ما کره زمین را به دو قسمت تقسیم کنیم کلاً ۳۶۰ خط نیم دایره خواهیم داشت یعنی ۱۸۰ نیم دایره در یک طرف کره زمین و ۱۸۰ نیم دایره دیگر در طرف دیگر کره زمین که اینها را خطوط نصف النهار یا درجات طول جغرافیایی می نامند به این معنی که اگر ما یک جا را مبدأ قرار بدهیم (که بعداً مبدأ را ذکر می کنیم) و بخواهیم طول جغرافیایی بلاد را بسنجیم باید نسبت به آن مبدأ بسنجیم، فلذا بلادی که در شرق مبدأ فرضی قرار دارند دارای طول شرقی و بلادی که در غرب آن قرار دارند دارای طول غربی می باشند.

در مورد مبدأ باید عرض کنیم که سابقاً قُدماً مبدأ را جزایر خالادات که چند جزیره ای در آفریقا و در سواحل اقیانوس اطلس هستند قرار داده بودند اما امروزه آن مبدأ جدید که برای بدست آوردن طول جغرافیایی بلاد قرار داده اند یک شهر

دست بیاوریم ، طول شرقی تهران را از طول شرقی مشهد کم می کنیم که تقریباً تفاوتش می شود ۸ درجه و ۱۱ دقیقه، و بعد این تفاوت درجه را در عدد ۴ ضرب می کنیم که تقریباً می شود ۳۲ دقیقه، پس در مشهد ۳۲ دقیقه زودتر از تهران صبح و ظهر و مغرب و نصف شب می شود.

طول مکه مکرمه از گرینویچ حدوداً ۳۹ درجه و ۵۰ دقیقه شرقی است و طول قم از گرینویچ حدوداً ۵۰ درجه و ۵۵ دقیقه شرقی می باشد پس قم در جهت شرق مکه واقع شده و تفاوت طول مکه و قم ۱۱ درجه و ۵ دقیقه می باشد لذا بعد از گذشت ۴۴ دقیقه و ۲۰ ثانیه از ظهر شرعی در قم می فهمیم که وقت ظهر شرعی در مکه فرا رسیده، و یا مثلاً طول بوشهر از گرینویچ ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه شرقی است و طول قم از گرینویچ ۵۰ درجه و ۵۵ دقیقه شرقی است و هر دو در تحت یک دائره نصف النهار واقع شده اند لذا ۲۰ ثانیه بین قم و بوشهر فرق وجود دارد یعنی در قم ۲۰ ثانیه دیرتر از بوشهر ظهر شرعی محقق می شود.

یک نکته ای باید عرض کنم آن اینکه همانطوری که ما از تقسیم ۳۶۰ درجه بر ۲۴ ساعت درجات را فهمیدیم از ساعت هم می توانیم درجات را بفهمیم و امروزه از همین راه برای فهمیدن درجات استفاده می کنند مثلاً تلفن می کنند به اصفهان یا مشهد یا تبریز و یا لندن و یا هر جای دیگری و می پرسند که الان در آنجا ساعت چند است؟ مثلاً می گویند ۳/۵ ساعت مانده به ظهر و همانطور که می دانیم هر ساعت ۱۵ درجه است فلذا می فهمیم که آنجا ۵۲/۵ درجه نسبت به ما طول شرقی دارند.

بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی

محمد و آله الطاهرین

کوچکی به نام گرینویچ می باشد که در نزدیکی شهر لندن در کشور انگلستان واقع شده است.

همانطور که عرض کردیم ۳۶۰ قوس بر روی کره زمین از شمال به جنوب ترسیم کردیم حالا آن ۱۸۰ قوسی که در شرق این مبدأ یعنی گرینویچ هستند دارای طول شرقی و آن ۱۸۰ قوسی که در غرب گرینویچ هستند دارای طول غربی می باشند، بنابراین راه به دست آوردن درجات طول جغرافیایی شرقی و غربی به این صورت می باشد که ما می دانیم زمین در حرکت وضعی خودش در هر ۲۴ ساعت یک مرتبه به دور خودش می چرخد پس در هر ۲۴ ساعت یک مرتبه تمام خطوطی که عرض کردیم (۳۶۰ قوس) توسط نور خورشید درهم نوردیده می شوند، بنابراین اگر ما ۳۶۰ را بر ۲۴ تقسیم کنیم می فهمیم که هر ساعت چند درجه است، اگر ۳۶۰ را بر ۲۴ تقسیم کنیم خارج قسمت می شود ۱۵، پس در هر ساعت ۱۵ درجه با گردش زمین در نوردیده می شود، هر ساعت ۶۰ دقیقه است فلذا اگر ۶۰ را بر ۱۵ تقسیم کنیم خارج از قسمت می شود ۴ پس نور خورشید در هر ۴ دقیقه یک درجه را در می نوردد، بنابراین هر درجه معادل ۴ دقیقه می باشد حالا اگر ما بخواهیم مثلاً فاصله تهران تا مشهد را بدست بیاوریم که چند درجه است با توجه به اینکه هر درجه معادل ۴ دقیقه است به راحتی تفاوت اوقات مشهد با تهران را می توانیم به دست بیاوریم.

همانطور که می دانیم زمین چونکه از غرب به شرق می چرخد در بعضی از بلاد که نسبت به بلاد دیگر شرقی تر هستند خورشید زودتر طلوع و غروب می کند و اوقات صبح و ظهر و مغرب و عشا و نصف شب آنها زودتر محقق می شود، مثلاً مشهد نسبت به تهران شرقی تر است و پاکستان نسبت به مشهد و چین نسبت به پاکستان شرقی تر است و به همین ترتیب پیش می رود.

به عنوان نمونه عرض می کنیم که طول شرقی مشهد ۵۹ درجه و ۳۷ دقیقه و ۳۰ ثانیه می باشد و طول شرقی تهران ۵۱ درجه و ۲۸ دقیقه و ۵۸ ثانیه است، حالا اگر ما بخواهیم تفاوت بین تهران و مشهد را از لحاظ طلوع و غروب و صبح و ظهر به